

Музейні проекти

ПРИРОДНИЧИЙ МУЗЕЙ: ВІД ТЕОРІЇ ЕВОЛЮЦІЇ ЖИТТЯ ДО ПРАКТИКИ ЖИВОГО МУЗЕЮ

Державний природознавчий музей – науково-дослідна установа Національної академії наук України, яка у своїй діяльності поєднує виконання фундаментальних і прикладних наукових тем та музеологічну діяльність, пов'язану зі збиранням, обліком, опрацюванням та збереженням природничих колекцій. Ще одним важливим напрямом діяльності ДПМ є популяризація наукових знань та еколого-просвітницька діяльність. Музей розміщений у двох будівлях загальною площею 4627 м², з яких під експозицію відведено 1442, фондосховища – 298, наукові лабораторії та інші приміщення – 700 м². Наукові фонди та музейна експозиція внесені до державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Експозиційні зали знаходяться у головному будинку – пам'ятці архітектури національного значення, по вул. Театральна, 18. У 1994 р., у цьому приміщенні розпочався капітальний ремонт, який тривав до липня 2012 р. На час ремонту експозиція була демонтована, експонати переміщені до фондосховищ. Тож 18 років музей не виконував повноцінно свої популяризаторську та просвітницьку функції.

Після завершення капітального ремонту перед колективом музею постало завдання відновлення основної експозиції. Враховуючи, що ситуація з бюджетним фінансуванням за останні роки тільки погіршувалась, а сучасна експозиція потребує значних фінансових вкладень, дирекцією музею було прийнято рішення пошуку позабюджетного фінансування на відновлення основної експозиції. З цією метою, у 2012 р., музей взяв участь і переміг у конкурсі "Динамічний Музей", оголошеному Фондом Ріната Ахметова "Розвиток України", здобувши першу премію у розмірі 10 млн. грн. на розвиток музею і музейної справи.

"Природничий музей: від теорії еволюції життя до практики живого музею", саме так називався проект, з яким ми перемогли у конкурсі серед 25 музеїв зі всієї України.

Основна мета проекту – повернення музею в музейний і публічний простір. Реалізація проекту відбуватиметься протягом 2013-2015 рр. Головним результатом на кінець 2015 р. стане функціонуючий сучасний природничий музей з новою основною експозицією. При музеї будуть діяти науково-освітній центр і центр дитячих освітніх програм для відвідувачів та методичний центр природничої музеології для професіоналів.

Вся діяльність у рамках проекту поділена на блоки за змістом і напрямками діяльності, а також календарно. Для контролю виконання встановлені проміжні результати на кінець кожного з трьох років виконання.

Напрями діяльності в рамках проекту.

1. Створення концепції діяльності Музею і стратегічного плану розвитку установи на 10 років. Цей документ життєво необхідний і для успішної реалізації завдань проекту і подальшої діяльності Музею. Для його створення планується залучення зовнішніх консультантів-аналітиків, проведення аналізу стартової ситуації музею та соціологічних досліджень потенційної аудиторії Музею. Результати цих досліджень дозволять більш ефективно планувати подальшу діяльність як у роботі з відвідувачами так і з розвитку персоналу.

2. Створення основної експозиції музею. Основним завданням проекту є створення і відкриття для відвідувачів основної експозиції музею. Протягом 3-х років виконання проекту будуть проведені роботи від розробки наукової концепції експозиції до її монтажу і відкриття. Я не буду зупинятись на етапах цієї роботи, вони відображені у календарному плані. Створення нової експозиції буде відбуватись спираючись на позитивний досвід закордонних подібних музеїв, використовуючи всі можливі для нас сучасні експозиційні засоби, але зі збереженням і розумінням того, що Державний природознавчий музей є одним з найстаріших природничих музеїв Європи і традиції Музею Дідушицьких є актуальними і сьогодні.

3. Розвиток персоналу. Сучасна музейна діяльність потребує від працівників неперервної освіти та постійного підвищення кваліфікації. Мало який музей може похвалитися достатньо кваліфікованим персоналом для ведення наукової, фондової і експозиційно-педагогічної діяльності на сучасному рівні. Значна частина гранту призначена на професійний розвиток як працівників ДПМ, так і працівників інших музеїв. У рамках цього напрямку заплановані 4 освітніх подорожі для музейних працівників України до провідних музеїв Європи. Під час подорожей учасники будуть знайомитися з методами роботи цих музеїв. Окрім працівників ДПМ, у подорожах прийматимуть участь працівники інших музеїв країни, на основі відкритого запрошення і конкурсної процедури.

Окрім освітніх подорожей буде проведений цикл тренінгів або семінарів з музейної роботи як для працівників як ДПМ, так і інших зацікавлених осіб. Тематика тренінгів визначатиметься під час робочих поїздок і/або на основі аналізу поточної ситуації в музейній царині. Такі зустрічі фахівців заплановані раз на квартал, тобто не менше 12-ти протягом реалізації проекту. Від середини перебігу проекту частину таких тренінгів проводитимуть працівники Музею, з метою поширення отриманого досвіду і компетенцій.

4. Еколого-просвітницька діяльність. Сучасний музей це не тільки експозиція. Без розроблених на її базі освітніх програм та інших тематичних заходів він буде «мертвим». Ми плануємо вже від 13-го року проводити різноманітні еколого-просвітницькі акції як на території музею, так і поза його межами. Також у цей напрямок входить і створення тематичних виставок у залах для тимчасових експозицій. Незважаючи на те, що основна експозиція музею ще закрита, він має посісти чільне місце у публічному просторі міста. Одним із завдань цього напрямку є створення оновленої сучасної веб-сторінки музею, на якій інформацію для себе зможуть знайти і спеціалісти і наймолодші наші відвідувачі.

5. Технічний напрям. У рамках виконання завдань цього напрямку планується підготувати приміщення для прийому відвідувачів, придбати та змонтувати необхідне обладнання для лекційно-тренінгового центру і центру дитячих освітніх програм. Забезпечити вільний доступ до послуг музею людям із обмеженими можливостями до пересування та іншими спеціальними потребами. В першу чергу це ліфт для людей що пересуваються у візках та спеціально обладнанні туалетні кімнати. Також, замість звичних квиткових кас планується створення сучасного інформаційного центру відвідувача. Вся територія музею повинна стати "дружньою" для відвідувача будь-якого віку і з будь-якими потребами.

Протягом всієї реалізації проекту заплановане проведення звітних семінарів для зацікавлених спеціалістів.

Результати першого року виконання проекту.

1. Створення Благодійного Фонду "Фонд розвитку Державного природознавчого музею Національної академії наук України".

Фонд створено рішенням засновників (6 працівників Музею) 6 лютого 2013 року. Мета роботи фонду – накопичення коштів та інших матеріальних ресурсів для підтримки Музею, сприяння оснащення його необхідними матеріалами, зберігання природничих артефактів, створення умов для зростання професійного рівня працівників, популяризації музею серед громадськості. Головою Правління Фонду обрано директора музею – Юрія Миколайовича Чернобая, виконавчим директором призначено Тараса Петровича Яницького. До Наглядової Ради Фонду увійшли незалежні фахівці музейної справи: Голова Ради – Сергій Лазаревич Ласевський, директор Чернігівського обласного історичного музею ім. В.В. Тарновського, президент Національного комітету ICOM; члени Ради – Олеся Богданівна Островська-Люта, керівник напрямку «Динамічна культура» Благодійного фонду Ріната Ахметова "Розвиток України"; Ігор Віталійович Шидловський, завідувач Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка, вчений секретар природничої секції ICOM України. З травня 2013 року Благодійний Фонд працює як юридична особа, на яку покладена організація діяльності з розвитку персоналу ДПМ та інших музеїв України, фінансовий та юридичний супровід більшої частини завдань проекту.

2. Робота над концепцією діяльності музею.

У рамках роботи над концепцією діяльності Музею створено стратегію діяльності Музею на 10 років. Партнером, консультантом і модератором створення стратегії виступила аналітична компанія "Pro-mova". В основу документу лягли дослідження ядра компетенцій співробітників музею (виконавець Агенція культурних стратегій), соціологічні дослідження потенційної аудиторії музею (виконавець аналітичний центр "Pro-mova"), аналіз кращих світових практик музеїв, аналіз зовнішнього і внутрішнього середовищ музею. Робота зі створення стратегії сталою розвитку вельась по окремих напрямках, складових діяльності музею: наукова діяльність; взаємодія з аудиторіями (включає комунікації та просвітницьку діяльність); облік, збереження та опрацювання колекцій; діяльність з забезпечення стабільної роботи музею (включає інфраструктуру, адміністративно-господарську діяльність, збільшення частки позабюджетного фінансування). Створена стратегія стане базовим документом для розробки планів, програм і проектів діяльності та розвитку Державного природознавчого музею НАН України на 2013-2023 роки.

3. Створення нової основної експозиції музею.

Проаналізований наявний досвід створення сучасних природничих експозицій понад 70 музеїв Польщі, Швейцарії, Австрії, Німеччини та США. Проектна група експозиції відвідала музеї Польщі, Швейцарії, Австрії, Нідерландів, Бельгії та Великої Британії. У Польщі – Природничий музей Інституту еволюції та систематики тварин ПАН, Зоологічний музей Ягеллонського університету, Підземелля Краківського ринку у місті Краків; Природничий музей та Історичний музей Вроцлавського університету, Національний художній музей у місті Вроцлав; у Швейцарії – Природничі музеї міст Невшател, Вінтертур, Фрауенфельд та Женев (Враження від подорожі до музеїв Швейцарії); у Австрії – природничі музеї міст Відень, Грац та Зальцбург. У всіх музеях проведені переговори з керівництвом,

отримані консультації з питань створення проектів експозицій у цих музеях, підготовки тематико-експозиційної структури та планів, особливостей вибору проєктантів та консультантів окремих розділів експозиції. Ми ознайомились зі способами представлення музейних предметів у новостворених експозиціях з залученням сучасних комп'ютерних технологій, особливостями освітлення та озвучення, роботи з різними категоріями відвідувачів. Зібрали величезну фототеку експозицій відвіданих музеїв, їхніх путівників, буклетів та інших друкованих матеріалів.

На підставі аналізу та отриманого досвіду, проєктною групою була розроблена концепція основної експозиції Музею під назвою "Симфонія життя". Вона включає: наше бачення змін, які повинні відбутися в сучасній експозиції, порівняно з попередньою, ідею, мету та завдання, які ми повинні виконати, основні засади того, як ми бачимо експозиційну діяльність музею та потенційні складові (розділи) майбутньої експозиції. Розпочато роботу над створенням тематико-експозиційної структури (сценарію) в якій відображено змістовне наповнення окремих залів основних розділів експозиції. Для кожного залу визначені тема, ідея, основні інформаційні блоки та їхнє наповнення.

Створена консультаційна група з проєкту експозиції, у котру увійшли консультант з питань контенту та тематичної структури – проф. Ганс-Конрад Шмуц, директор Природничого музею Вінтертур (Швейцарія); з питань інтерактивної наукової частини експозиції – Др. Віндінг, директор музею "Дім Природи" міста Зальцбург (Австрія); з питань музичного контенту – Остап Мануляк, композитор (Україна).

4. Створення нового веб-порталу музею.

Робочою групою працівників музею розроблене технічне завдання для створення музейного порталу. Технічне завдання включає структуру порталу, схему контенту його сторінок та вимоги до дизайну. На конкурсній основі був обраний підрядник на виконання необхідних робіт (веб-студія ASign). Для порталу зареєстрований домен SMNH.org.ua, на якому тимчасом розміщений блог проєкту Динамічний музей. Створені дизайн та схеми-розмітки стартової сторінки порталу та стартової сторінки його наукової частини. Створені сторінки-шаблони, на яких базуватиметься основна частина сторінок порталу. У дизайн інтегровано робочу версію нового логотипу музею. Підготовані текстові профайли до 27 сторінок (6 – публічної та 21 – наукової частини).

5. Повернення музею у публічний простір міста.

Для відновлення просвітницької діяльності музею робота здійснювалась у двох напрямках. Перший напрямок – розробка і організація заходів для аудиторій різного віку. Другий – формування "он-лайнової" аудиторії музею за допомогою сучасних комунікаційних засобів.

Впродовж 2013 р. музеєм організовано і проведено 22 події, метою яких були приваблення до музею цільових аудиторій, поглиблення їх природничих знань та створення позитивного іміджу установи. Це акції, квести, майстер-класи, уроки для дітей (8); перфоменси, презентації книг, виставка актуального мистецтва та інші події для дорослої аудиторії (5); лекційна програма наукового горища (9 лекцій), лекційна програма з музеології (3 лекції). Загалом участь в подіях взяло понад 6 тис. відвідувачів.

Для "Он-лайн" аудиторії музею запрацювали сторінки у соціальних мережах (Facebook і Вконтакті), тимчасовий блог Музею, канал на Youtube і акаунт на сайті "Музейний простір". Вироблений стиль подання інформації, відповідний до зазначених Інтернет-ресурсів. Окрім висвітлення поточних подій в рамках проекту, було обрано декілька тем для ознайомлення потенційних відвідувачів із музеєм, їх зацікавлення і привернення уваги до актуальних питань науки.

Також музей активно співпрацював зі ЗМІ – 124 згадки без врахування музейних ресурсів.

6. Освіта для музейних працівників.

Розуміючи, що в основі розвитку будь якої інституції лежить професійний досвід та знання, ми створили освітню програму з музеології. Вона складається з трьох напрямів: перший напрям – підвищення кваліфікації та здобуття нових необхідних для роботи знань працівниками ДПМ; другий напрям – програма освітніх подорожей до провідних музеїв Європи, у яких беруть участь наші працівники і працівники природничих музеїв України; і третій напрям – це серія колоквиумів з музеології, які складаються з лекційної програми і круглих столів або семінарів по темі лекції.

Протягом року працівники ДПМ взяли участь в конференції "Музеї та Веб" в місті Портланд, штат Орегон, США. Це найбільша світова конференція, яка присвячена проблемам присутності музеїв в он-лайн просторі, а також програмним розробкам і технологічним новинам, що дозволяють підвищити якість музею в Інтернеті. Відвідували лекції паралельної лекційної програми "Динамічного музею" у НХМ, пройшли стажування для розвитку напрямку "Взаємодія з аудиторіями" у Музеї приватних колекцій Блещунова та інших музеях Одеси, взяли участь у навчальній програмі Гете інституту у рамках проекту "Музей ХХІ. Машина часу" та у II Міжнародній науково-практичній конференції "Музеї ХХІ століття – нові реалії, нові підходи, нові можливості".

У програмі освітніх подорожей протягом року здійснена подорож до Королівства Нідерланди. Участь в подорожі взяли 8 осіб з Державного природознавчого музею НАН України, Луганського обласного краєзнавчого музею, музею Чорноморського біосферного заповідника, Зоологічного музею Львівського національного університету ім. І. Франка, Палеонтологічного музею Національного науково-природничого музею НАН України. Учасники відвідали три музеї в Амстердамі (НМО, Музей Амстердаму, Музей Ван Гога), музей Брабант в Тілбурзі, Музеон в Гаазі, Музей ґрунтів світу в Вагенінгені, а також Природничий музей в Брюсселі (Бельгія); відбулася зустріч з представником Асоціації музеїв Королівства Нідерланди Маргріет де Йонг. Проведені конкурсні відбори на участь у поїздках до музеїв Москви (Дарвіновський музей, Палеонтологічний музей, Музей Тимірязівської академії) та музеїв Німеччини (Берлін, Франкфурт, Штутгарт і Мюнхен).

У рамках програми з музеології для широкого кола музейних працівників протягом 2013 відбулось два колоквиуми та три лекції. Своїм досвідом з проектування експозицій та обладнання музеїв поділилися колеги з Польщі: архітектор Агнешка Сова-Шенк (автор понад 50-ти проектів постійних і тимчасових експозицій у Польщі. Багаторазовий лауреат конкурсів Міністерства культури Польщі "Музейна подія року" у номінації "Історична експозиція") та др. Влодзімеж Гаєвскі (інженер, голова правління РРН MEGA Sp. z o.o. Компанія РРН MEGA Sp. z o.o. від 1992 року спеціалізується на розробці і виробництві комплексного обладнання для музеїв і

галерей). З лекцією присвяченою концепції експозиції в залежності від цільової аудиторії та історії змін підходів до побудови експозицій, виступив др. Ганс-Конрад Шмуц, професор інституту антропології Цюріхського університету, директор і куратор нової експозиції природничого музею м. Вінтертур (Швейцарія).

7. Підготовка технічного стану приміщень для прийому відвідувачів та закупівля необхідного обладнання.

Протягом 2013 р. розпочато проектні роботи і підготовка до виконання ремонтних та реставраційних робіт у музеї та розпочато придбання необхідного обладнання для подальшої роботи, а саме:

- Дослідницькі роботи настінної ведуть "Монастир Францисканців". Проведено попередні консерваційно-реставраційні роботи, розроблена та погоджена дозвільна документація, розроблено проект та погоджено реставраційне завдання, визначений виконавець реставраційних робіт. Самі роботи розпочато у першому кварталі 2014 р.

- Розроблено робочий проект "Реконструкція окремих приміщень Державного природознавчого музею НАН України з метою влаштування доступу для мало мобільних груп населення". Проект погоджено в управлінні охорони історичного середовища м Львова. На даний час проект перебуває на погодженні у департаменті містобудування.

- Розпочате виготовлення проектної документації на переобладнання вбиралень та облаштування гардеробу та камер схову для відвідувачів.

- Протягом року закуплено необхідне обладнання для облаштування лекційного залу, залів тимчасових експозицій, для реставраційно-експозиційної майстерні, серверної музею та необхідне комп'ютерне та мультимедійне обладнання.

Дізнатись більше про проект та перебіг його виконання протягом року, подивитись лекції освітньої програми з музеології або лекції наукового горища можна на наступних інтернет-ресурсах:

- Блог музею: <http://www.smnh.org/>
- Сторінки у соціальних мережах: <https://www.facebook.com/LvivMuseum>
<http://vk.com/public51221648>
- Канал YouTube

http://www.youtube.com/channel/UC7Jx_HRUvODfhoO1gADB1Fw

Дізнатись більше про можливості проекту «Динамічний музей» та напряму "Динамічна культура" можна тут:

- <http://www.museums.org.ua/>
- <http://www.fdu.org.ua/culture>
- <http://www.i3grants.org>

Н.В. Дзюбенко

Державний природознавчий музей НАН України, м. Львів
e-mail: NDzyubenko@gmail.com

Публікацію здійснено в рамках проекту "Природничий музей: від теорії еволюції життя до практики живого музею" за підтримки програми "Динамічний Музей" Фонду Ріната Ахметова "Розвиток України"